

ВІДТВОРЕННЯ ПОГОЛІВ'Я, ЯК ПЕРШОЧЕРГОВИЙ ЕЛЕМЕНТ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА В УКРАЇНІ

Р. І. Бутило, аспірантка*, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

* Науковий керівник: д.е.н, професор С. І. Дем'яненко

В статті розглянуто основні підходи до практичного ведення відтворення в молочному скотарстві. Розглянуто основні проблеми, з якими стикаються виробники у даному секторі технології виробництва молока. Особливу увагу привернуто питанням економічної доцільності застосування того чи іншого підходу у відтворенні.

Ключові слова: *корова, відтворення, ефективність, економічна ефективність, молочне скотарство*

Постановка проблеми. Молочне скотарство, на даний момент, є рушієм розвитку аграрного сектору України. Для виробників цей сектор є досить вигідним, оскільки незважаючи на досить високі першочергові інвестиції, сільськогосподарський товаровиробник може отримувати «свіжі гроші» практично щодня. Як відомо, отримання якісного молодняку не можлива стабільна та ефективна робота молочної ферми. Проте, при розгляді блоку відтворення в технології виробництва молока необхідно не забувати, що великі надрі та отримання великої кількості приплоду — це дещо різні стратегії, тому необхідно навчитися їх збалансовувати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням відтворення молочної худоби приділяли достатньо багато уваги такі вчені як Волкова В.І., Даниленко В.Л., Костенко В., Кріп О.М., Паламарчук П., Родионов Г.В., Рошка Ф., Сівов Ю., Хват В. та інші. Проте, дилема збалансованість - ефективність ще мало висвітлена у працях вітчизняних учених.

Формулювання цілей статті. Мета написання статті — детальний розгляд блоку відтворення в межах технології виробництва молока та формування найбільш ефективної стратегії діяльності підприємства в цьому блоці.

Виклад основних результатів дослідження з елементами новизни. Система технології виробництва молока складається із ряду взаємопов'язаних блоків: племінна та селекційна робота, відтворення, утримання, годівля, доїння, первинна обробка молока та ветеринарно-санітарний догляд. В даній статті ми пропонуємо розглянути першочерговий елемент технології виробництва молока — блок відтворення.

На українських підприємствах утримають такі породи молочної та молочно-м'ясної худоби, як українська чорно-ряба, червоно-ряба і червона молочна та голштинська, симентальська, червона степова, українська бура молочна, білоголова українська, пінцгау і швіцька, бура карпатська, лебединська, червона польська, англєрська і айрширська [17].

Корови української чорно-рябої молочної породи за рівнями удою молока, молочного жиру і молочного білка не поступаються перед голштинською породою [21]. Однак, за період

продуктивного використання корови української чорно-рябої молочної породи дають прибутків у 2,97 разів більше, ніж голштинські корови [18, с. 66].

Як показують дослідження українських вчених, із семи досліджуваних груп тварин за 1 і 2 лактації найвищу молочну продуктивність виявили корови голштинської породи. За вмістом жиру в молоці найвищими показниками характеризувалися корови симентальської породи [20, с. 155].

Робота молочної ферми розпочинається із вирощення ефективного та якісного ремонтного молодняку. Як зауважував Л. М. Хмельничий, рівень інтенсивності вирощування ремонтних телиць впливає на ріст, розвиток, фізіологічну і господарську зрілість, відтворну здатність та є гарантом наступної високої молочної продуктивності у дорослому стані [25].

Організацію процесу відтворення стада необхідно здійснювати цілеспрямовано, відповідно до стратегічних організаційно-економічних заходів, які зорієнтовані на досягнення високої ефективності виробництва продукції молочного скотарства [19].

В практиці молочного виробництва застосовують 3 правила відтворення:

«7,5 %» — скільки тварин в стаді повинно ставати тільними щомісяця;

«80:80» — 80% корів потрібно вперше піддати запліднюванню до 80-го дня доїння;

«80:150» — 80% корів мають стати тільними до 150-го дня доїння [10, с. 82].

Як показує досвід ТОВ «Устя» (с. Устя, Бершадський р-н., Вінницька обл.), ТОВ ім. Шевченка (с. Москаленки, Чернобаївський р-н, Черкаська обл.) і ТОВ «Горинь» (с. Борсуки, Лановецький р-н, Тернопільська обл.) налагодження системної роботи з відтворення стада дозволило збільшити кількість днів доїння та частку тільних корів у стаді [9, с. 50]. Слабкими місяцями у відтворенні на фермі є: здоров'я корів в перші 6 тижнів після отелення, кондиція вгодованості та документація по списку осіменіння та діагностиці тільності [1, с. 98].

Як показують результати ряду досліджень, оптимальний сервіс-період становить 51–90 днів, це дає змогу щороку отримувати одне теля і

більше від кожної корови. Для високопродуктивних корів тривалість сервіс-періоду може сягати 121 дня, при найвищій продуктивності за сервіс-періоду тривалістю від 92 до 137 днів [15], [19], [22], [5, с. 63], [7, с. 77], [11, с. 78]. На рівень запліднюваності корови впливає годівля (40%), утримання (30%), здоров'я стада (26%), потенціал корови (3%), якість сперми (1%) [4, с. 55]. Вартість кожного додаткового дня, коли корова залишається не тільною може коливатися від 30 до 50 грн за тварину [12 с. 13].

Для отримання високоякісного молодняку, перш за все необхідно провести ретельний відбір теличок та корів для осіменіння. У племінних господарствах здійснюють індивідуальний підбір, а в не племінних господарствах — груповий підбір [2, с. 147]. Відбір корів здійснюють за однією із методик: за походженням, за продуктивністю, за екстер'єром, мастю [6 с. 167-180] або їх поєднанням.

Так, І.В. Гончаренко удосконалив систему оцінки корів на основі селекційного індексу за комплексом ознак (екстер'єр, плодючість, молочність, кількість молочного жиру та білка, технологічна придатність та ін.) [16]. За оцінками М.В. Башенка та С.Ю. Рубана в найближчі 2-3 роки система організації та проведення оцінки племінної цінності тварин докорінно зміниться з урахуванням геномного типування [14].

Грамотно організований підбір корів для селекційних потреб може збільшити удій за одне покоління на 1000-2000 кг молока і більше [27]. Особливо великі результати отримуються при розведенні молочної худоби за лініями [23]. В практиці найпоширенішими є два види осіменіння: ручне та штучне. Штучне осіменіння є ефективнішим, оскільки спермою від одного бика можуть осіменити 2000-3000 корів в рік і навіть більше [6, с. 34].

Останнім часом набуло популярності за-

стосування сексованої сперми на українських підприємствах. Сексована сперма, незважаючи на свою дороговизну (28-32 дол.), допомагає планувати отримання телиць, підвищувати продуктивність вищими темпами [13]. Так, завдяки використанню сексованої сперми можна досягти 90-відсоткового виходу теличок [8, с. 51]. Запліднення телиць парувального віку сексованою спермою має економічний сенс, коли на ринку телиці дорожчі за бичків (тижнева теличка дорожча за бичка на 150 доларів) [8, с. 55]. Також досягти змін в розподілі новонароджених телят за статтю можна завдяки використанню голштинізації [26].

При розрахунку ефективності вирощення молодняку варто пам'ятати, що найтрудомісткіші операції при вирощуванні ремонтного молодняку — це операції приготування та роздавання кормів (близько 40-50% всіх затрат часу на обслуговування тварин), а найменшу трудомісткість мають — операції із видалення гною (25-30% усіх витрат часу) [3, с. 48].

Останнім часом на українських підприємствах набуло популярності використання імпортованої худоби, проте на думку Н.А. Попкова необхідно вивчити особливості адаптації цієї великої рогатої худоби до нових умов існування, розробити способи зниження впливу стрес-факторів на організм тварини [24].

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Як показують дослідження, найбільш ефективними в сучасних умовах є корови української-чорно-рябої та голштинської порід, від яких можна отримати якісне молоко у достатньо великій кількості при нормальному рівні прибутковості. Налагодження систематичної роботи у блоці відтворення, як свідчить досвід українських підприємств, допомагає значно підвищити ефективність виробництва молока.

Список використаної літератури:

1. Вайгерт Е. Контроль та оптимізація відтворення стада [Текст] / О. Лопатко // Agroexpert. — 2012. — № 8 (49). — С. 96-98.
2. Волкова Н.І. Основи тваринництва і бджільництва [Текст]: навч. посіб / Н.І. Волкова. — К.: «Інтас», 2008. — 338 с.
3. Костенко В. Як ліпше працювати на фермі [Текст] / В. Костенко // Агробізнес сьогодні. — 2013. — № 12 (259). — С. 48.
4. Мальований В. Неплідність та стерильність телиць: економічні витрати [Текст] / В. Мальований // Молоко і ферма. — 2013. — № 1 (14). — С. 54-55.
5. Паламарчук П. Годівля сухостійних корів та нетелів [Текст] / П. Паламарчук // Молоко і ферма. — 2013. — № 1 (14). — С. 60-63.
6. Родионов Г.В. Содержание коров на ферме [Текст] / Г.В. Родионов. — М.: «АСТ», «Астрель», «Транзиткнига», 2004. — 223 с.
7. Рошка Ф. Сухостійний період [Текст] / Ф. Рошка // Молоко і ферма. — 2012. — № 3 (9). — С. 77-79.
8. Сексована сперма — за і проти [Текст] // Молоко і ферма. — 2012. — № 3 (9). — С. 50-55.
9. Сівов Ю. Доїти мало не вигідно [Текст] / Ю. Сівов // Молоко і ферма. — 2013. — № 1 (14). — С. 50-52.
10. Східмор Е. Три простих правила для контролю й оцінки відтворення на фермі [Текст] / Е. Східмор // Молоко і ферма. — 2012. — № 3 (9). — С. 82.
11. Стівенсон Д. Ідеальний період добровільного очікування [Текст] / Д. Стівенсон // Молоко і ферма. — 2012. — № 6 (13). — С. 78-79.
12. Хват В. Складові контролю та аналізу [Текст] / В. Хват // The Ukrainian Farmer. — 2013. — №6 (43). — С. 12-13.

13. Черняк Н. Сексована сперма — інновація в молочному скотарстві на етапі управління відтворенням стада [Текст] / Н. Черняк, О. Гончарук // Молоко і ферма. — 2012. — № 5 (11). — С. 70-72.
14. Бащенко М.І. Сучасні методи селекції молочної худоби / М.І. Бащенко, С.Ю. Рубан // Розведення і генетика тварин. — № 45. — 2011. — С. 3-7.
15. Вацький В.Ф. Молочна продуктивність корів української червоно-рябої молочної породи залежно від їх відтворювальної здатності / В.Ф. Вацький, С.А. Величко // Вісник ПДАА. — № 2. — 2012. — С. 118-122.
16. Гончаренко І.В. Удосконалення системи підвищення генетичного прогресу в молочному скотарстві [Електронний ресурс] / І.В. Гончаренко // Науковий збірник ПДАТУ. — 2010. — Режим доступу до журналу: http://elibrary.nubip.edu.ua/5769/1/Goncharenko_St_NUBIP.pdf.
17. Гусев І.В. Результати ідентифікації статусів ризику стосовно перспектив виживання існуючих в Україні молочних і молочно-мясних порід великої рогатої худоби [Електронний ресурс] / І.В. Гусев. — 2012. — С. 73-76. — Режим доступу до журналу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/riGT/2012_46/26.pdf.
18. Даниленко В.Л. До питання ефективності використання молочних порід в господарстві [Електронний ресурс] / В.Л. Даниленко, І. А. Рудик. — С. 63-66. — Режим доступу до журналу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Chem_biol/RiGT/2012_46/23.pdf.
19. Карлова Л.В. Молочна продуктивність корів голштинської породи залежно від тривалості їх сервіс-періоду [Електронний ресурс] / Л.В. Карлова. // Сучасні проблеми селекції, розведення та гігієни тварин. — 2012. — 5 (67). — С. 115-118. — Режим доступу до журналу: <http://agrojournal.vsau.org/files/pdfa/88.pdf> //
20. Коваленко Г.С. Молочна продуктивність корів різних порід у ТОВ «АФ «Горняк» Донецької області [Електронний ресурс] / Г.С. Коваленко, Ю.П.Полупан, Швець Н.В., Гольоса Г.О. та ін. — С. 153-155. — Режим доступу до журналу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/RiGT/2012_46/60.pdf.
21. Косіор Л. Т. Молочна продуктивність та показники молокозведення корів різного віку української чорно-рябої молочної та голштинської порід [Електронний ресурс] / Л.Т. Косіор, О.В. Борщ, Л.В. Пірова // Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва. — № 7 (90) .— 2012. — С. 105-107. — Режим доступу до журналу: <http://btsau.net.ua/sites/default/files/visnyky/technology%2090.pdf#page=105>.
22. Кріп О.М. Залежність молочної продуктивності корів української чорно-рябої молочної породи від показників відтворювальної здатності [Електронний ресурс] / О.М. Кріп. — Режим доступу до журналу: <http://www.inenbiol.com/ntb/ntb7/70.pdf> //
23. Мінливість довічної продуктивності корів української чорно-рябої молочної породи залежно від генеалогічних формувань / Л. М. Хмельничий, А. М. Салогуб, А. П. Шевченко [та ін.] // Вісник Сумського національного аграрного ун-ту : науковий журнал. — Сер. «Тваринництво» / Сумський НАУ. — Суми, 2012. — Вип. 10(20). — С. 12-18.
24. Попкова Н.А. Адаптация импортного скота зарубежной селекции к новым условиям обитания [Електронний ресурс] / Н.А. Попкова. // Развитие научной, творческой и инновационной деятельности молодежи: мат. конф. — 2013. — С. 77-81. — Режим доступу до журналу: http://www.ksaa.zaural.ru/files/attachments/B8_2013.pdf#page=78.
25. Хмельничий Л. М. Оцінка росту та розвитку телиць української червоно-рябої молочної породи за використання вагових та лінійних параметрів / Л. М. Хмельничий // Вісник Сумського національного аграрного ун-ту : науковий журнал. — Сер. «Тваринництво» / Сумський НАУ. — Суми, 2012. — Вип. 12(21). — С. 18-21.
26. Шендаков А.И. Влияние генетических и средовых факторов на воспроизводительные особенности молочных коров / А.И. Шендаков, Т.А. Шендакова // Животноводство России в условиях ВТО: от фундаментальных и прикладных исследований до высокопродуктивного производства: мат. конф. — 2013. — С. 419-423.
27. Шендаков А.И. Повышение эффективности подбора в стадах молочного скота / А.И. Шендаков, Т.А. Шендакова, С.П. Климова и др. // Животноводство России в условиях ВТО: от фундаментальных и прикладных исследований до высокопродуктивного производства: мат. конф. — 2013. — С. 423-428.

Бутило Р.И. Воспроизводства поголовья, как первоочередной элемент развития производства молока в Украине. В статье рассмотрены основные подходы к практическому ведению воспроизведения в молочном скотоводстве. Рассмотрены основные проблемы, с которыми сталкиваются производители в данном секторе технологии производства молока. Особое внимание привлечено вопросам экономической целесообразности применения того или иного подхода в воспроизведении.

Ключевые слова: корова, воспроизведение, эффективность, экономическая эффективность, молочное скотоводство

Butylo R.I. Reproduction of livestock, as the major element of the production of milk in Ukraine. The article investigates the main approaches to the practical conduct of reproduction in dairy cattle. Considered the main problem faced by producers in this sector of milk production technologies. Particular attention is attracted to issues of economic feasibility of a particular approach to playing.

Thus, the number of agricultural enterprises kept dairy breeds for meat and of dairy cattle. In terms of milk yield milk, milk fat and milk protein content of Ukrainian black-and-white breed are not inferior Holstein breed. Although the highest milk production in first and second lactation cows of Holstein breed have discovered.

Work of a dairy farm begins with cultivating effective and high quality of replacement chicks. In practice, applying three rules play, "7.5%", "80:80", "80:150." Effective implementation of the aforementioned rules can significantly increase the number of days milking and share of pregnant cows in the herd.

As the results of several studies, the optimal service period is 51-90 days; it enables you to get one calf a year or more from each cow. For high-yielding cows duration of service period can be up to 121 day, at the highest performance for the service period can be from 92 to 137 days.

For high quality calves, you must conduct a thorough selection heifers and cows for insemination. Breeding farms carry out individual selection, and in nonbreeding farms - group selection.

Recently gained popularity of applying sexed sperm in Ukrainian enterprises. Sexed sperm, despite its high price (28-32 dollars), helps to plan the getting of heifers to improve productivity faster.

In calculating, the efficiency of growing calves should be remembered that the most laborious are operations of growing of replacement chicks are operation of preparation and distribution of feed and have the least complexity - operations with removal of manure.

Recently on Ukrainian enterprises has gained popularity using of imported cattle, but it is needed to explore the features of the adaptation of cattle to new environmental conditions, develop methods to reduce the effects of stress factors on the animal.

Keywords: cow, reproduction, performance, economic effectivity, dairy cattle breeding

Дата надходження до редакції: 24.04.2014 р.

Рецензент: д.е.н., професор Школьніий О.О.

УДК 631.155

РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

О. М. Кобилкін, к.е.н., доцент

С. В. Кобилкіна, к.е.н, доцент

Сумський національний аграрний університет

У статті «Резерви підвищення ефективності виробництва молока спеціалізованих сільськогосподарських підприємств» розглянуто основні чинники, які обумовлюють ефективність виробництва молока, та причини недовикористання молочного потенціалу корів основного стада. Запропоновано комплекс заходів, що дозволять покращити селекційну роботу, подовжити строк використання корів молочного стада, пришвидшити інтенсивність вирощування ремонтного молодняка для досягнення оптимального віку і живої маси при першому осіменінні за рахунок покращенні годівлі ремонтного молодняка.

Ключові слова: виробництво молока, валова продукція, сільське господарство

Постановка проблеми. Дослідження виробництва валової продукції сільського господарства в останні роки свідчить про те, що в порівнянні з 1990 р. вона зменшилась більше ніж у два рази. Причому якщо вартість валової продукції рослинництва зменшилась приблизно на 35%, то у тваринництві у 2,9 рази. Це обумовлене тим, що виробництво м'яса великої рогатої худоби, овець, птиці, вовни є стабільно збитковим на рівні від -5,2 до -28,9%. У 2012 р. рівень рентабельності виробництва молока по підприємствах Сумської області склав 17,0%, що недостатньо для відтворення виробничих ресурсів галузі, оскільки за твердженням П.Т.Саблука „рівень рентабельності в межах 17-24% забезпечує лише просте відтворення, а для розширеного відтворення цей показник має складати 46-48%”[9,с.13]. На підприємствах, які досягли високих показників економічної ефективності, подальше їх підвищення досягається з великими витратами. Тому стаття присвячена пошуку шляхів подальшого їх підвищення без сумніву є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню впливу окремих чинників на зни-

ження показників ефективності виробництва у молочному скотарстві присвячена велика кількість наукових праць вітчизняних науковців. Це відомі вчені: Буркат В. П., Вінничук Д. Т., Власов В. І., Зубець М. В., Можилевский П. Л., Мосийко В. І., Яковлев С. П., Славов В.П.. Більшість з них, у якості причин зниження економічної ефективності виробництва, вбачає зниження продуктивності з-за не повного використання генетичного потенціалу продуктивності тварин, причинами чого є не оптимальний склад кормів, відбір та відгодівля ремонтного молодняка, тривалість використання корів.

Мета дослідження. Метою статті є пошук невикористаних резервів у господарствах з розвиненим молочним скотарством підвищення молочної продуктивності, зниженні витрат на утримання основного стада, зниженні витрат на вирощування ремонтного молодняка, зниженні на цій основі собівартості молока і збереженні існуючого рівня рентабельності виробництва молока.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів. Дослідження виробництва молока в цілому по області та у